

СТАТИИ

ДЕСАНКА МИЉОВСКА

СТО ГОДИНИ ОД ПРВИОТ ОБИД ЗА СОЗДАВАЊЕ СОЦИЈАЛИСТИЧКА ДРЖАВА

Париска комуна од 1871 година

Иако историјата на Париската комуна го пречекорува пратот на едно столетие од своето постоење, интересот за нејзините искуства не намалува. Анализата на основните акти што оваа прва пролетерска држава ги донела, односно решеноста тие да се одбранат, пред нас уште еднаш во сета величественост ни го претставува овој „херојски јуриш на небо“ на парискиот пролетаријат како вистински меѓашен историски настан.

Пред да поминеме на излагањето и анализата на актите на Париската комуна, треба да се потсетиме дека во седумдесеттите години од минатото столетие во Франција се издифенцираа три општествени сили, и тоа:

а) буржоазијата која со поддршката на империјалистичкиот режим настојува да се задржи на политичката сцена;

б) ситната буржоазија и селанството коишто се колебаа меѓу парламентаризмот и империјалистичкиот режим, но чија што положба од ден на ден станува сè потешка; и

в) работничката класа која, како по својата бројност така и по својата политичка свест, станува сила со која мора да се смета.

Работничката класа веќе имала борбени судири во 1830 и 1848 година, иако тие не ѝ донесоа некои повидни поарнувања на нејзината положба¹⁾. Но она што е важно, во тие борби работ-

1) Востанието на француската работничка класа 1848 година, повеќе отколку сличните востанија во другите земји од Европа, има нагласен социјален карактер. Француските работнички маси се борат за демократска, но истовремено и „социјална република“. Од неа очекуваат и бараат да им осигури работа од која ќе можат да живеат пристojно, како и да бидат осигурени во староста. Комисија за социјални прашања позната како „Луксембуршка комисија“, била формирана под притисок на работниците. Она што се оформило

ничката класа се здоби со доверба во своите сили и со увереност дека само со борба ќе може да го реализира своето ослободување и да ги оствари условите во кои ќе го отпочне процесот на „ослободувањето на трудот“.

Во седумдесеттите години на минатиот век работничката класа на Франција и бројно се афирмира како сериозна општествена сила. Околу 1866 година таа брои близу 500 илјади работници од 1,825.000 жители на Париз. На горната бројка треба да се додадат и 70.000 занаетчии, чии услови се доближуваат до оние на работниците.

Присутноста на работничката класа во овој период почнува да се чувствува не само со нејзината бројност ами и со сè поострите судири со буржоаската класа. Таа раздвиженост на работничката класа во годините пред 1871 можеме да ја проследиме низ следниве позначајни акции:

а) во изборите мај—јуни 1869 година работничката класа на повик на социјалистите ги подржала буржоаските републиканци и овие добиле 1.350.000 гласови повеќе отколку во поранешните избори;

б) штрајковите што во ова време ја потресуваат Франција од оние на рударите во Лоарските рудници на јаглен, и на индустриските работници во Лион, Марсеј, Париз и други градови говорат за една раздвиженост на работниците за која Е. Фрибург²⁾ пишува: „Штрајкови, штрајкови и пак штрајкови... епидемијата на бранувањата во Франција станува жестока, го парализира производството“.

Овие штрајкови имале одгласи не само меѓу работниците туку и меѓу широките маси во краиштата каде што тие беа организирани. Народот ги помагал штрајкачите со собирање доброволна помош за нив. Посебно голема помош доаѓала од работничките организации — секции на Интернационалата во Франција, како и од сличните секции во другите земји.

Кога зборуваме за тие општи услови во коишто дејствува француската работничка класа не треба да се одмине фактот дека во тој период, од своето формирање 1864 година, веќе делува Меѓународното работничко здружение кое, со своите релативно јасни ставови по однос на класната борба и диктатурата на пролетаријатот како форма на социјалистичката држава врши сериозно влијание на нејзините прогресивни претставители. Лишени се од секаква објективност и вистинитост обвинувањата што буржоазијата ги упатувала на адреса на ова здружение, за непосредна организаторска улога во борбите на париските комунари. Но не-

како резултат на одлуките на оваа комисија — националните работилници — било изигрување и компромитирање на принципите што работничката класа на Франција преку Луј Блан ги формулирала и сакала да ги реализира.

²⁾ E. Fribourg; L'association internationale des travailleurs, Paris 1871, стр. 141.

поречлив е фактот дека членувањето на низа видни претставители на француската работничка класа во Интернационалата има значење во таа смисла што низ неа плејада работнички борци се воспитувале за борби што се приближувале, а коишто Маркс, ги предвидувал и научно објаснувал³).

Војната што Наполеон III ја објавил на Прусија 1870 година многу брзо ги покажа гнилите места на Наполеоновото царство: војската почнува да трпи порази по порази, а откинатиот Париз преживува тешки дни на скудноост, глад, зима итн.

Горните, како и овие посебни услови во кои живее работниот Париз придонесуваат за оживувањето на општествената активност во работничките квартави. По клубовите, работничките здруженија и синдикатите, под влијанието на Бланкиевитот весник „Татковината во опасност“ се создава програма за револуционерна акција која се приготвува меѓу пролетерските маси во Париз, а која се шири и меѓу останатото работничко и ситно буржоаско население. Револуционерната акција за која се приготвувал Париз се изразува во паролите: република, татковина, општа реквизиција, комуна. Оваа раздвиженост на масите добива и свои организациони облици, се формираат комитети по баталјоните и легиите на Националната гарда, кои беа обединети и раководени од Централниот комитет на Националната гарда. Така покрај сопствена војничка организација парижаните создаваат и своја политичка организација, која одиграла значајна улога во прогласувањето и афирмирањето на Париската комуна.

Низ овие политички, како и останатите организации (клубови, синдикати и др.), веќе се бараат излези од тешката ситуација во која се нашла Франција. А излезот се наоѓал во подлабоките општествени промени што се изразуваат со еден збор: комуна. Содржината на поимот комуна сè уште не е сосем јасно прецизирана. Во неа се слеваат како традициите на Париската комуна од 1793 година⁴) така и идеите и системите од разни уто-

³) Еве неколку податоци за ширењето на секциите на Интернационалата во Франција.

Во април 1870 година во Париз имало 16 секции на Интернационалата што говори за нејзиното брзо ширење во овој најголем центар на францускиот пролетаријат. Тогаш се формира и Париската федерација на Интернационалата за чиј претседател е одбран Варлен виден учесник и член на Париската комуна.

Во тоа време во Франција биле формирани четири обласни федерации на Интернационалата. Духот што владеел на овие собранија Пол Лафарг во своето писмо до Маркс од 20 април 1870 година го изразил со следниве зборови: „Работничката класа... ја осознавува својата сила и е готова да дејствува по секоја цена“.

⁴) Тоа е комуна до чие формирање доаѓа по востанието на работниците и занаетчиите на Париз во септември 1792 година коешто некои историчари го нарекуваат „втора револуција“. Во основата на барањата на овие востанати работни маси лежат барања за оживотворувањето на принципот

пистички социјалистички движења⁵⁾, како и оние од Прудониот мутуализам⁶⁾, Бакуњиновиот анархизам⁷⁾, до идеите од Комунистичкиот манифест на Маркс и Енгелс, односно рефератите што Маркс ги поднесувал на заседанијата на Интернационалата.

на еднаквоста што почнал да се изигрува од страна на претставителите на финансискиот капитал коишто успеале да ги заземат раководните позиции во Собранието и владата. Во Уставот од 1793 година некои од овие барања се фиксирани, а прогресивното оданочување претставува максимална отстапка што владеачките класи ја направиле пред оваа „втора револуција.“

Од оваа средина ќе изникнат организаторите на таканаречената „завера на еднаквите“ на чело со Бабеф, кои што стануваат против новата аристократија што почнала да се создава по револуцијата и бараат француската револуција да се доведе до крај со тоа што принципот на еднаквоста ќе се реализира.

5) Од многуте утопистички видови на социјализмот што тогаш живееле во умовите и срцата на францускиот пролетаријат треба да се издвои оној на Бланки чиешто влијание на некои членови на комуната (Раул Риго, Теофил Фере и Флуранс) е посебно видливо. Бланки, всушност, е продолжувач на Јакобинството што се изразува во неговото сфаќање дека промената на режимот треба да се обезбеди преку пучот којшто ќе го изведат најоданите, а масите потоа ќе стапат на сцена. Привржениците на Бланки доаѓаат од редовите на ситнобуржоаската интелигенција, посебно студентите. Тие беа за социјализам како излез од тешката положба во која се наоѓале широките маси, но без некои појасни претстави за неговата сушност.

6) Прудон со својата теза дека „сопственоста е кражба“, настапува многу бучно, меѓутоа завршува со тоа што бара на приватната сопственост да ѝ се ограничи само размерите на нејзиното развивање. За таа цел треба да послужи банката која со зголемувањето на кредитите за дробните сопственици поправилно би го расподелила богатството со кое нацијата располага. Изворот за зголемување на кредитите тој го наоѓа во смалувањето на рентата, закупнината и надниците.

Прудон е остар противник на идејата државата да се појави како организатор на таа поправична распределба. Тој смета дека државата е најголемо зло и дека револуцијата што претстои треба да обезбеди триумф на трудот над капиталот без учество на политичката власт во тоа.

Иако својата визија за идното општество Прудон ја гради на принципот за размената на еднакви услуги, при што допушта и кооперирање на производителите, тој исклучиво станува против колективната сопственост. Така на крајот пак се враќа на индивидуалната сопственост која не е ништо друго, туку ситносопственичка сопственост, а неговиот социјализам ситносопственички социјализам.

Настапувајќи против јакобинизмот, Прудон проповеда „спонтан социјализам“ којшто ќе се развие ако им се овозможи на масите да ја разграт својата иницијатива до максимум. Проповедајќи „апсолутна слобода на граѓанинот“ тој станува против секаква власт, партија, диктатура. Во Париската комуна, во нејзиниот начин на делување, во сфаќањето на нејзините членови дошле до израз овие Прудони сфаќања. Но револуционерната ситуација, многуте членови на Комуната поранешни прудонисти, ги принудила да се откажат од идеите на својот учител и да преземат мерки што се во директно противставување со неговите тези.

7) Бакуњин (познатиот анархист против чии гледања Маркс повел борба и успеал да му го намали влијанието во Интернационалата) задржува извесно влијание на некои членови на Комуната. Познато е настојувањето на Бакуњина да го придобие Варлена за своите идеи. Иако овој виден член на Комуната до крај останува верен на Меѓународното работничко здружение

Ова нараснато движење за општествени промени јасно доаѓа до израз во ноемвриските избори за париските општини во 1870 година кога најнекомпромисните револуционери и социјалисти однесуваат голема победа. Истото се повторува и на изборите за Национална скупштина од 8 февруари 1871 година кога Париз пак бира револуционери, социјалисти и демократи и со тоа гласа за република, комуна и продолжување на војната.

Тјеровото собрание, меѓутоа, благодареејќи на мнозинството претставители од провинцијата, изгласува примирје со Германците, а на Париз му упатува застрашување дека ќе го разоружа. Ова застрашување Тјер се обидува да го спроведе во дело на 11. односно 16 март, но наидува на отпор од парижаните на чело со нивната Национална гарда. На Тјер му се брза да го обезглави Париз и во еден апел до граѓаните на Париз се обидува да ги расколеба средните слоеви, а преку овие и останатите и на тој начин да ги изолира најактивните организатори на отпорот што Париз го давал на издајничкото Версајско собрание и неговата влада. На 17 март 1871 година Тјер издава проглас до париското население во којшто се вели:

„Од извесно време под изговор дека се противставуваат на Прусите коишто повеќе не се под вашите сидишта, луѓе со лоши намери станале господари на еден дел од градот, подигнале ровови, во нив ја искачиле гардата, вас ве принудуваат со нив да ги запоседнете, по наредбата на еден мрачен комитет кој сака сам да командува со дел од националната гарда, и сам да формира влада во опозиција на легалната влада избрана на општинските избори. Овие луѓе што ви направиле веќе толку зло... велат дека ве бранат од Прусите, коишто само се појавија пред вашите сидишта и кои поради нивните нереди го оддолжуваат своето дефинитивно заминување; упериле топови, кои ако отпочнат оган ќе ги изгорат само вашите куќи, вашите деца и вас самите, најпосле тие ја компромитираат републиката наместо да ја бранат, зошто ако во француското јавно мислење се всади мислата дека републиката секој пат ја следи нередот, републиката ќе биде загубена. Не им верувајте и послушајте ја вистината што ние со сета искреност ќе ви ја кажеме. Владата што е избрана од сета нација би можела веќе да ги преземе овие топови, одземени од државата, кои во овој момент само вам ви пречат, би ги разрушила овие смешни ровови кои само ја запираат трговијата и би ги предала на раката на правдата кривците кои не се плашат војната со непријателот да ја заменат со граѓанска војна, но таа сака на луѓето што беа излагани да им даде време да се одделат од оние што ги лажеле.

Дури оваа состојба на работите трае, трговијата ќе биде запрена, вашите дуќани ќе бидат пусти, порачките што доаѓаат од сите страни се запрени, вашите раце се без работа, кредитот нема да се обнови, каматите

(Интернационалата), некои анархистички идеи на Бакуњина напластени на Прудоновото учење од којшто Варлен тргнувал, излегуваат на видело во неговата активност во финансиската комисија на Комуната.

за кои владата има потреба за да ја ослободи земјата од присуството на непријателот се колебаат да ѝ се дадат. Во ваш интерес, како и во интересот на вашиот град и Франција, владата одлучила да дејствува. Виновниците што намераваат да формираат своја влада ќе бидат предадени на суд. Топовите од државата ќе бидат вратени во пушкарниците и за да го исполни овој акт што го налага правдата и разумот, владата смета на вашата помош. Добрите граѓани нека се одвојат од лошите: нека ѝ помогнат на јавната власт, наместо да и се спротивставуваат“⁸⁾.

Јасно е каква цел имал овој проглас. Тјер очекувал дека ќе ја заплаши средната буржоазија и занаетчиите коишто имале загуби од оваа состојба, сметал дека ќе внесе расцеп меѓу комунарите, а отпорот што го давала Националната гарда и Париз го претставувал како отпор на една мала група заблудени луѓе, за да може на тој начин полесно да се пресмета со нив. Сличен апел на 18 март бил упатен и до Националната гарда.

Но Тјер наидува на отпор како кај Националната гарда така и кај граѓаните. Мон Мартр каде бил изведен нападот и направен обид да ѝ се земаат топовите на Националната гарда, станува поприште на борбите помеѓу парижаните и версајците, кои мораа со празни раце да се вратат назад. Повеќе немало што да се чека и Централниот комитет на Националната гарда во својот проглас од 19 март ги запознава парижаните со тоа што намерава тој да направи: да избере влада која би била повеќе една асоцијација овластена да ја избрка измамничката влада, да подготви комунални избори и по изборите да ја предаде општинската куќа на новите членови на Комуна. Изборите беа закажани за 22 март и на секои 20.000 жители требало да се избира по еден одборник. Еден проглас од 20 март ги повикува парижаните да гласаат за „познатите, верните, проверените и храбрите социјалистички републиканци и да осигураат спас не само на престолнината и републиката туку и на Франција“.⁹⁾

Ние уште во почетокот рековме дека идејата на Комуна и комуналното општествено уредување што ги проникнувала револуционерните акции на парижаните не била до крај јасна и прецизна. Но она што доминирало тоа било сфаќањето дека комуналното уредување, коешто требало да се прошири на цела Франција, би овозможило таа да излезе од настанатите спротивности и да го најде својот единствен спас. Еве што вели во својот Манифест од 23 март 1871 година Централниот комитет:

„Последните настани ја покажаа силата на народот на Париз. Ние сме убедени дека братскиот сојуз наскоро ќе ја покаже својата мудрост.

⁸⁾ Georges Bourdin: „La Commune“, Paris 1953 p. 23, 24.

⁹⁾ Ibid., p. 28.

Авторитативниот принцип неможен е повеќе да воспостави ред на улиците, да ја возобнови работата во работилниците, а оваа неспособност ја претставува неговата негација.

Несолидарноста на интересите создала општа пропаст, социјална војна, а токму од слободата, еднаквоста и солидарноста се бара да осигури поредок што ќе биде поставен на нови основи и, ќе го реорганизира трудот што претставува негов прв услов.

Работници,

Комуналната револуција ги потврдува овие принципи и ги отклонува сите причини за конфликти во иднината. Зар ќе се колебаме на неа да ѝ го дадеме нашето одобрување? Независноста на Комуната е заложба на договорот, чиешто одредби слободно расправени и прифатени ќе придонесат да престане антагонизмот на класите и ќе ја осигури општествената еднаквост.

Ние бараме ослободување на работници и комуналната делегација е гаранција за тоа, зашто таа на секого треба да му обезбеди средства да ги брани своите права, на ефикасен начин да ги пропагира актите на своите избрани претставители кои ќе бидат задолжени да ги заштитиуваат нивните интереси и да одредат постепено применување на социјални реформи.

Самоуправата ѝ го одзема на секоја комуна агресивниот карактер на нејзините барања и ја потврдува републиката во нејзиниот највисок израз.

Работници,

Ние сме се бореле, ние сме научиле да страдаме за нашите принципи на еднаквоста, ние нема да се повлечеме сè дотогаш додека не можнеме да се стави прв камен на општествената зграда.

Што сме барале ние?

Организација на кредитот, размена и здружување за да му се осигура на работникот интегралната вредност на неговиот труд, бесплатно личко образование, право на собирање и здружување, апсолутна слобода на печатот и слобода на граѓанинот.

Организација на службите на полицијата, војската, хигиената, статистиката во комунални размери. Ние сме биле измамани од поранешните управувачи, сме им дозволиле да се играат со нас, сме им допуштиле час да ги галат, час да ги казнуваат побунетите чиј што антагонизам го обезбедувал нивното постоење.

Денес народот на Париз е далекувиден, тој не сака повеќе да игра улога на дете што учителот го води и во општинските избори коишто се резултат на движењето чиј автор е самиот, тој ќе знае дека принципот што владее во организацијата на една група, на една асоцијација е истиот оној принцип што треба да владее во целото општество. И како што тој ќе отфрли секој управувач којшто со било каков притисок би му бил наметнат однадвор, тој исто така ќе го отфрли секој префект кој би му го наметнала владата противно на неговите стремежи¹⁰).

10) Ibid., стр. 31.

Иако неослободен од прудонистички заблуди дека со организацијата на кредитот, размената и здружувањето, работникот ќе го добие интегралниот дел од својот труд, овој проглас на Централниот комитет подвлекува дека комуналниот систем ќе обезбеди на секој граѓанин средства да ги брани своите права, да ги контролира постапките на своите избрани претставители. Покрај останатите услови (слобода на печатот, лаичко образование, слобода на здружување, увид и влијание во одлуките на Комуната), тој би обезбедил контрола над овие органи и заради тоа тој така масовно излегол да гласа за своите претставители во Комуната.

Избрана како претставнички орган на востаничкиот Париз, како негово законодавно и извршно тело во исто време составена од одборници бирани по општините, Комуната требала да послужи како проводник на волјата на парискиот народ, во неговата борба за темелно преуредување и организирање на нови основи на целиот општествен живот во градот. Сите членови на Комуната 80 на број, се поделиле во осум комисии и деветтата, извршната комисија, била составена од претседателите на сите останати комисии: војна, финансиска, комисија за снабдување, народна про света, јавна служба, јавна безбедност, комисија за труд и размена и комисија за надворешни работи.

Комисиите заседавале скоро постојано, а и Комуната во почетокот заседавала речиси секој ден, а понекогаш и по неколку пати на ден. Подоцна кога борбата со версајската реакција се разгорела, седниците на комисиите се одржувале три пати неделно.

Кои се одлуките, оние најважните што Париската комуна ги донесла во својот краткотраен живот од 72 дена?

Нејзин прв декрет бил декретот со кој ја укинала постојаната војска а за свој заштитник ја прогласила Националната гарда што ќе рече вооружениот народ. Со овој декрет укината е и полицијата и жандармеријата, а функциите на овие органи биле предадени на народната милиција која била во секое време сменлив орган на Комуната, т.е. на народот организиран во Комуната. Со одредувањето на максималната плата до 6.000 франци годишно за сите работни места во јавните служби, Комуната ја укинала државната хиерархија, а работата на чиновниците ја ставила под контрола на јавноста. Комуната извршила реорганизација на судската служба, завела изборност, сменливост на судиите, установила служба на народна порота, пропишала нови принципи за судска и кривична постапка. Со тоа Комуната се покажала како организација која не е држава во класичниот смисол на зборот.

Со еден од своите први акти Комуната ја одвоила црквата од државата, го укинала буџетот за религиозни потреби, а сиот црковен имот го прогласила за национална сопственост и забранила мешање на црквата во наставата и воспитувањето.

Една од комисиите што добиле централно место во спроведувањето на новата социјална политика била Комисијата за трудот и размената формирана на 23 март, а реорганизирана на 21 април. Таа имала за цел да „бара средства да го изедначи трудот со надницата“ (прудонистичка илузија дека во социјализмот ќе може да се добие полн надоместок за вложениот труд) и да ги пропагира социјалистичките идеи. Оваа комисија била составена од седум членови, меѓу кои познатите луѓе на Интернационалата: Франкел, Масон, Тејц и Аси, а подоцна Серајне, како и некои други симпатизери на Интернационалата. Во решенијата на оваа комисија, иако нејзините принципи не се јасно формулирани, доаѓа до израз грижата за конкретно решавање на проблемите што најдиректно ги чувствуваа работниците.

Веќе на 20 април со една забрана, на предлог на Комисијата за труд и размена, Извршната комисија ја укинала ноќната работа во фурниите, мерка што била барана уште во 1869 година. Друг еден важен декрет од 27 април се однесува на укинувањето на казните и на задржувањето од надниците што газдите порано изобилно го применувале. Противниците на Комуната разбраа дека текстот на овој декрет претставува сериозен удар на нивните дотогашни злоупотреби со трудот на работниците.

Комуната презела и други мерки што имале за цел заштита на трудбеничките надници, како што е ревизијата на пазаришните цени, цените на услугите и др. Во тој смисол декретот за куќните наемнини донесен на 30 март претставува еден од декретите на Комуната што бил примен со општо одобрување. Тој ги анулира наемнините за три последни тромесечија. Овој декрет имал голем одсив меѓу ситната буржоазија.

Кон овие треба да се додаде и решението за запирање на наплатата на стасаните меници и забраната на гонење поради долговите, запирање на продажбата на заложените предмети и враќање на сопствениците оние предмети чија вредност не ја преминавала висината од 20 франци. Еден од многу важните декрети од оваа област е, секако, декретот што се однесува на преземањето на работилниците напуштени од своите стопани. Декретот од 16 април напуштањето, бегането на сопствениците го изедначува со дезертерство. Овие напуштени работилници се предавани на управување на работниците од истите претпријатија, кои за таа цел се удружуваа во кооперативни здруженија. Со истиот декрет било предвидено на сопствениците да им се плати извесен надоместок. Комуната имала во план да создаде федерација на овие кооперации, што претставува сериозен чекор кон поопштествувањето на средствата за производство и работничкото управување. Така веднаш по декретот од 16 април настанува силно движење меѓу механичките и металуршките работници „готови да го организираат трудот во асоцијации со колективниот и неутуѓениот капитал“.

Едно од полињата на кое Комунаата направила неколку позитивни зафати било школството. На 20 април Комунаата ја укинала религиозната настава во училиштата. Делегатот на Комунаата во Комисијата за школство — Вајан (член на Интернационалата) во училиштето „Тирго“ ги собрал наставниците и родителите за изучување и спроведување на реформа во основното школство. Вајан се позанимавал и со изготвување програма за техничко образование, и за 23 мај било закажано отварањето на стручно училиште, но условите попречиле оваа одлука да се реализира. Вајан не го запоставил ни високото школство и се обидува на 18 април да ја постави на нозе реорганизираната медицинска настава, да организира кадри за музеи итн. Иако театрите потпаѓаа под комисијата за сигурност, Вајан мислел и на нив, предлагал да се укине субвенцијата а театарот да го експлоатира и раководи посебно друштво. Сојузот на уметниците, раздвижен од Далу и Курбе, од своја страна барал укинување на буџетот за уметничките училишта.

Иако финансиите претставуваа сериозен проблем за Комунаата, таа во оваа област покажала најмногу слабости. Повереникот на Комунаата во Француската банка сметал дека над банката не смее да се врши никакво насилје, дека е тоа општонародно добро и кога би дошло до блокирање на парите, тогаш тоа би довело до губење на нивната вредност што би било штетно за целиот народ, односно би ја парализирало работата на секоја индустрија. Познато е укажувањето на Енгелс на овој пропуст на Комунаата како на една од нејзините најсериозни слабости. Тој пишувал: „Заземањето на банката би вредело повеќе од 10.000 заложници, тоа би предизвикало притисок на целокупната француска буржоазија над версајската влада да се помири со Комунаата¹¹⁾.“ За сето време на своето постоење Комунаата од француската банка зела само 42 милиони франци од кои 33 милиони биле употребени за воени цели, а за самата Комуна 200.000 и 984.000 франци за општините. За истото тоа време банката испратила на версајската влада 257 милиони франци.

Комунаата се покажала недоволно остра и доследна и во борбата против реакцијата. Париската комуна и кон неа постапувала премногу демократски. Наместо да ги укине и експроприра нивните весници низ кои ширеле отворено непријателство кон Комунаата, таа забранувала само поодделни броеви, а тие под друго име и друга редакција продолжувале да излегуваат.

Иако немала доволно време да го разработи селското прашање, Комунаата зазела правилен однос кон селаните. Во еден свој проглас таа истакнува дека „земјата треба да припадне на селаните, алатите на работниците, а работа да има за сите“.

11) Енгелс: Предговор кон: „Граѓански рат у Француској“; Београд 1947, стр. 17.

Комуната сакала синот на селанецот да биде исто така образован, како и синот на богаташот и бесплатно да добива образование.

Комуналната организација со сите свои органи, пред сè со духот што во нејзиното функционирање владеел, дава широк замав на иницијативата на масите. Комитетите што веќе беа формирани, клубовите и синдикалните организации развиваат жива активност, поставуваат и бараат од општините, односно од Комуната да решава прашања што на нивниот терен искрснуваат и нудат помош во нивното спроведување.

Овие клубови никнати во сите краишта на Париз преземаат најразлични акции. Така клубот на пролетерите од Сен Амброаз ги задолжил шесте свои членови да направат анкета по прашањето за смалувањето на надниците, друга група требало да спроведе анкета за шпекулантските појави. Комитетот на клубот Вожирар од XIV арондисман помагал на општинската администрација. Клубовите соопштувале за испразнетите места, за војните бегалци, за недисциплинираните офицери, барале да се преземат мерки во полза на вдовиците, ранетите, барале станови за фамилиите на борците, јаглен по ниски цени, конфискација на куќите и имотите на одбегнатите буржуи, реквизиција на продуктите од прва неопходност итн. Тие ги одобрувале социјалните мерки што Комуната ги преземала, барајќи или предлагајќи и други кои би можеле да се изведат со парична помош од националната банка. Тие ги подржале и сите синдикални манифестации што во ова време беа организирани како поддршка на политиката на Комуната по однос на работничката класа. Со својата активност најмногу се истакнува Вожирарскиот комитет. По негово барање била оформена федерација на клубовите во која влегле 11 организации. Оваа федерација имала за задача да ги разгледува предлозите што секој клуб ги испраќал, дискутирала по нив и до Комуната ги испраќала оние предлози што беа земени предвид од комитетот на федерацијата на клубовите.

Кога се проучува Париската комуна, она што најмногу импресионира тоа е токму тој факт дека за тоа кратко време биле донесени толку важни одлуки. Притоа не треба да се заборави дека Париската комуна била едно хетерогено тело. Освен претставителите на буржоазијата, кои подоцна малку по малку отпаднаа, во неа имало луѓе на Централниот комитет, а меѓу нив биле Бланкисти, екстремисти, група журналисти, остатоците на јакобинците, коишто на крајот и надвладаеле. Секако, најкомплексната група била групата од членовите на Интернационалата и тоа: Варлен, неустрашивиот поборник за работничките права, Тејс, Унгарецот Франкел, Аси, Фоду, Лефрансе, Мало, Шатем, Аврие, Вајан — сè на сè 28 работници од коишто 13 интернационалци. Останатите беа ситни буржуи, чиновници, лекари, учители, публицисти. Многу од членовите на Комуната веруваа и сакаа да ја продолжат поранешната револуција. Усвојувањето на стариот репуб-

лички календар е доказ за тоа. Се формираа дури и извесни тела што постоеја за време на Големата револуција од 1879 година како, на пример, „Комитетот на јавниот спас“. Така политичарите, старите клубисти, напредни новинари формираа една Јакобинска група која набргу станува надмоќна. Бланки и неговиот дух владеел со добар дел од членовите на комитетот, Прудон исто така. Во неколку наврати ние укажувавме како прудонистичкиот дух ги проникнува многуте декларации и декрети на Комуната. Поради ваков разнороден состав доаѓа многу брзо и до расцеп. Интернационалистите ја напуштаат Комуната, но по опстојно анализирање на своите постапки, тие ќе се вратат и ќе продолжат да работат во комисиите за кои беа одбрани.

Сета оваа активност на Комуната се одвивала под силен воен притисок на Версајската влада. Тјер само дебнеше момент кога оваа латентна борба меѓу него и Комуната би ја претворил во отворена фронтална борба. Затоа му била потребна помош од прускиот окупатор и кога ја обезбедил (добил 130.000 заробеници), Тјер тргнува кон Париз. А тој, Париз, „сиот проникнат со сјајот на одушевувањето поради својата иницијатива, мислел, се борел, пролевал крв и во својот стремеж за градење на новото општество заборавил на људојадците што стоеја пред неговите врати“.¹²⁾

И така по најголемата војна во новиот век победничката и победената војска се здружуваат за заедничко клање над пролетаријатот — овој така нечувен настан, не докажува, вели Маркс како што мисли Бизмарк, конечна пропагандна на новото општество што се издигнува, ами потполното распаѓање на старото буржоаско општество. Највисоки херојски подвизи за кое старото општество уште било способно е националната војна, а тоа сега се покажало како чиста владина мистификација која нема никаква друга цел, туку да ја одложи националната војна и која наеднаш се отфрлува штом во граѓанската војна се распламтела класната борба. Класното господство повеќе не е во состојба да се прикрива зад националната униформа, националните влади се сложни против пролетаријатот“.¹³⁾

Во таканаречената „крвава недела“ во времето од 21 до 28 мај 1871 година, борбите меѓу версајските предавници и комунарите достигнале врв. Се воде борби за секоја улица, а потоа и за секоја зграда. Барикадите издигнати низ целиот Париз, беа branети до последна капка крв. За одбраната на својата Комуна, а можеби и повеќе за она што Комуната не успеала да направи, а што сакала и би го направила да ѝ останало време, за одбрана на една посветла иднина што таа со свои претходни акти им ја навестувала, не се жалеле животи. Младо и старо, машко и

¹²⁾ Карл Маркс: „Граѓански рат у Француској“, Београд 1947, стр. 76.

¹³⁾ Ibid., стр. 90—91.

женско, сиот Париз станал во одбрана на својата Комуна. Во тој свој прв отворен судир со класниот непријател, францускиот пролетаријат му покажал на целиот свет дека за својата подобра иднина е готов да се бори до последните свои сили. Во дните на своите последни борби Воената комисија ја издава својата последна наредба која гласи: „Да се разруши веднаш секоја куќа од чии прозорци се пука на Националната гарда и да се стрелаат сите оние кои не ги предаваат или самите не ги казнуваат авторите на злочинот“.¹⁴⁾

Во овие дни, судбоносни за нејзиниот опстанок, Комуната се покажала одлучна и смела. Она што ѝ недостасувало во првите дни на нејзиното создавање, а што ѝ било нужно и што, можеби, би ја лишило од овие и вакви натчовечки напори, таа го покажала во одбраната.

Француската буржоазија, преку версајската реакција, немилосрдно се пресметала со востанатиот народ на Париз. Се вели дека во тие дни Сена текла крвава. Се стрелало без предупредување и размислување. По признанието на Версајците 38.564 луѓе беа уапсени, а се знае дека овој број се качувал до 58.000. Од нив 28.000 биле пратени во прогонство, а голем број по најразлични канали избегале во други земји. Се смета дека париското население по поразот на Комуната се смалило за 100.000 луѓе.

Со поразот на Париската комуна, пропаднал првиот обид за создавање на социјалистичка држава. Но како со своето постоење, така и со своите пропусти, 72-дневниот живот на Комуната претставува богат опит, којшто и натаму треба да се изучува и анализира. Ако би сакале да го издвоиме она ново што со себе го донела Париската комуна, тогаш би требало да го истакнеме следново:

— Комуната ја укинала бирократската машина на која се засновала власта на поранешната париска општина. Задржувајќи минимален број службеници, нејзината активност се одвивала низ комисији, чиишто членови биле одбраните претставници на граѓаните на Париз;

— комисиите се поврзаа со стручни, синдикални и други организации, преку кои добиваа материјал, односно предлози за решавање на одредените проблеми. Низ сите овие канали струела иницијатива на народните маси што на Париската комуна ѝ дало посебен белег;

— Комуната се обезбедила од евентуалното изневерување на своите сопствени членови. Таа нив ги направила сменливи во секое време. Доколку не ги исполнувале очекувањата на избирачите, овие можеле да ги отповикаат и да изберат нови пратеници;

¹⁴⁾ Georges Bourgin: „La Commune“, Paris, 1953 p. 95.

— социјалистички белези на Комуната дошле до израз низ нејзините одлуки за ограничување на работното време на работниците, укинување на ноќната работа, експропријација на напуштените фабрики и нивното предавање на управата на работниците;

— одбраната на Париз што Комуната ја организирила претставува нов вид на воена организација, која не е ништо друго ами сенародна организација на самоодбрана во која се вклучува секој граѓанин и во која на секој поединец му се овозможува да пројави максимум самоиницијатива;

— работата на Комуната била јавна. За сите свои акти и мислења што при нивното изгласување биле искажувани, таа ја обавестувала јавноста преку својот печатен орган.

Сето ова јасно говори дека Комуната се организирила и развивала на начин што бил суштествено спротивен на функционирањето на стариот државен апарат. Париската комуна, по искажувањата на Маркс, од првите дни на своето организирање значела повторно апсорбирање на државната власт од страна на општеството и нејзиното претворање од сила што го поробила и потчирила општеството во негова сопствена жива сила. Таа, всушност, власта ја предала во рацете на самите народни маси, коишто од организирана сила на нивното угнетување создале своја сопствена сила.